חשבון נפש ‹ שמואל גונן

היו אומרים לי — איך זה אתה יוצא בזמן כוננות? הייתי אומר להם שבאותו יום בוטלה הכוננות, ולא היתה לי סיבה לא לבקר.

מבחינה שיפוטית הם נהגו לא כחוק ולא על־פי הנורמות. הם רנו בעוברות מבלי לדעת אותן. החטא הקדמון הוא פירושם לסעיף 15 של חוק ועדות־החקירה. אני פניתי אליהם וביקשתי להופיע ולחקור עדים. ענו לי: „לגביך לא מוצאים לנכון להפעיל את הסעיף."

לטהר את הדרג המדיני

ב קשר לקרבות עצמם, אם שלטתי או לא שלטתי, אין לוועדה שום כלים להתייחס לנושא המיקצועי הצבאי, פרט לשני אנשי־הצבא שישבו בוועדה.

אישית, שני המומחים האלה, לסקוב וירין, אינם מקובלים עלי. לקחו שני פנסיונרים ותיקים, שניסיונם הקרבי שואף לאפס, והם קבעו מה עשיתי טוב ומה עשיתי רע.

בעניין זה יש נקודה מישפטית. היה צריך לאפשר לי להביא לעדות אנשי־מיקצוע אחרים, שיתנו חוות־דעת אחרת.

„אג"א במטכ"ל הקפיא את התקציב לאימונים מפני ששרון סירב לדווח על הכספים"

עושה זאת כבר שנתיים.

אני אומר שצריך לפרסמו ואז הקהל יראה וישפוט, כי יש רבים שמאמינים

„בלמתי, צלחתי, ניתרתי!"

לא אמרתי עדיין כל שיש לי להגיד.

היום אני כורה יחלומים ברפובליקה המרכז־אפריקאית. חישראלי היחידי שכורה מאז קום המדינה, אולי מאז ימי שלמה המלך. אני חי שם כמעט כל השנה, ביער. אנחנו קמים בשעה 4 בבוקר, וב־5 וחצי מתחילים לעבוד. חזורים למחנה, שבתוך היער, בשעה 7 בערב. אחר־כך יש עוד עבודת מינחלה, ואם בלילה נותר לי עוד זמן אני קורא את הרמב"ם.

חם מאוד שם. התנאים קשים, אבל העניין תופס אותי. הכסף, בשלב זה, הוא תיקווה, אבל נוסף לכסף שלי מושקע שם גם כספם של אחרים ואינני יכול לקום וללכת. אני מחפש כסף זמן רב מישהו שינהל את זה, כדי שאהיה יותר חופשי. ניסיתי אבל זה לא הלך.

העובדים שלי הם מקומיים. אני מסתדר טוב יותר עם השיילטון המקומי הנוכחי, מאשר עם חקודם. הבעיה שלי היום היא חברה צרפתית מתחרה, שרוצה ויפיון בשטח שלי, אחר מבעלי־המניות בחברה זו. לפרייה יחלומים. הוא הנשיא הצרפתי לשעבר, ז'סקאר דסטאו. איתו אני נלחם עתה.

הגעתי לשם, כדי למכור מטוסים ישראלים. מטוסים לא מכרתי, אך נשארתי שם כבר חמש שנים. אני מגיע לארץ לתקופות קצרות, ואף פעם אני לא יודע מראש מתי אחזור. ביער באפריקה וכאן, אני ממשיך בכתיבת הספר שלי, על הוועדה ועל המילחמה.

ועדת־אגרנט ניתחה, לדעתי, בצורה לא מיקצועית, את כל המערכת הצבאית. אין לי טענות נגד האזרחים שהיו חברים בוועדה. הם לא יכלו לנתח קרבות או כושר מנהיגות.

רק עכשיו עלה ברעתי, שהאורנים חיים לסקוב וינאל ידין, היו בתקופתם רמטכ"לים חרבה מאד זמן. הם היו בשעתם כלי־יכולים. מעניין, אם בזמנם הם בנו אותו צבא, שבתקופת הדוח הם ריברו עלי.

לפי שיטת החקירה של הוועדה היא לא חקרה כלום. חקירה היא כזו, שחאדם שעלול להיפגע ממנה, נוכח ויכול להתגונן. בשיטה שהם עברו, לא יכולתי לדעת ולחקור את אלה שדיברו נגדי, ולהתייחס למיסמכים. לא ידעתי על מה יאשימו אותי. זה נודע לי רק כשקראתי את הדוח.

חברי הוועדה לא ידעו את העובדות. והחוכחה לכך היא הפיסקה שהתגלגלה עכשיו בעניין פריסת הכוחות בקו.

„שפתי עם הוועדה, כמעט יחד איתם, לאורך כל הדרך. הרציתי בפניהם על מהלך האירועים. אף פעם לא ידעתי מה בסדר ברברי ומה לא.

לדוגמה — ברוח קראתי שהם מותחים ביקורת על כך שלא ביקרתי בקו התעלה מאז ח"ב באוקטובר 1973. אילו הם היו שואלים אותי, הייתי עונה להם שב־4 וב־5 באוקטובר היו דיונים במטכ"ל על ענייני מישמעת, וב־6 בחודש כבר פרצה המילחמה.

סיפרתי להם שבימים חמישי בערב, יומיים לפני תחילת המילחמה, הייתי אצל חבר בחיפה. רובר אז על ביקור פרטי. שאלו אצל מי ביקרתי, אמרתי את שם חחבר. לא אמרו לי רבר. אילו סיפרו של פרנץ קאפקא הוא נאיבי לעומת מה שעברתי בוועדת־אגרנט. החוכחה לכך היא ועדת־כהן ומכתבי החזהרה ששלחו לנחקרים. אין לי ספק שלפתיחת החקירה הנוכחית לאמצעי־התיקשורת היה חלק במסקנות חוד־עדה.

הסוריות בוועדת־אגרנט — אינני יודע אם היא מעוררת צחוק או בכי. רדשו שלא תורלף מילה, שחציבור לא ייידע, ושמופרחים לגנוו את הדוח ל־30 שנה. עכשיו, כשהם מרגישים מותקפים, הם דורשים לפרסמו. ידיו לרוח. שנית, לא צריך להיות מצב שמישפטים נערכים בחושך.

צריך שהפירסום יהיה מלא. כולל הסטאנוגראמות. אני, למשל, לא יכול־תי לקרוא את כל התמקות לרוח־חביניים. כל מה שאופשר לי ולעורך־חדין שלי, היה לקרוא את הקטעים חרלוונטיים. המתייחסים לפיקוד־דרום, וגם זאת, בנופחות שוטר ששמר שלא נעתיק קטעים או ראשי־פרקים.

לדעתי, זה התנהל כך, כי לשני אנשי־הצבא היתה מטרה פוליטית — לשחר את הדרג המדיני, ומכאן להאשים את האחרים. מכיוון שמשה דיין הריח אותי ביום שמונתה הוועדה, להאשים אותי זה היה חכי קל.

הוועדה ניתחה את פעולותי כראש מח"ד. לסקוב ניפה לקצץ בתרמית שלי וחיה לו קשה. לא היה לו במה להתפנף. אז הוא שאל אותי: „קציני הקבע, שחיו בערבים בבית, האם הם קראו ספרות צבאית או ספרות יפחז" ביקשתי ממנו שיסביר לי את השאלה. הוא נער בי וקרא: „מה עשית כראש מח"ד, פי' שחקצינים יקראו בבית ספרות צבאית?" לא עניתי לו. האזרחים שישבו בוועדה היו בטוחים שאני פושע. הנה עוד סיבה מרוע חובה לפרסם את הסטנוגראמות של הוועדה.

וחנה רוגמה, איך לא טיפלו בדרג הפוליטי. אותי הם לא יכולים להאשים שקיבלתי את הערכת אמ"ן ברבר סבירות מילחמה נמוכה עם המצרים, שהגיעה אלי במשך אותו שבוע.

ככל הדיונים שחיו אז, זה היה בפורום עליון של המדינה. בדיונים על התרגיל המצרי לא שותפו אלופי הפיקודים, אלא שר־הביטחון, משה דיין, ראש־הממשלה גולדה מאיר, הרמטכ"ל וראש־אמ"ן, באותם דיונים לא חייתי שותף ללבטים ובוודאי שלא למסקנות. ממני ביקשו אחריות אישית על החלטות שקיבלו אחרים, כשלי עצמי אין כלים לבקר את ההערכות, ואילו את דיין ואת גולדה לא האשימו.

אני חייתי מוכן לקבל אחריות כחבר

לא מדור האלופים

שמואל (גורדיישר) גונן, בן 58, נשוי ואב לבן ולבת. הוא נולד מול־הפרד, ב־1936, מוויינה. עלה לארץ בגיל שלוש. קיבל חינוך תורני בישיבות עיר־חיים ומרכז־הרב. שירת 29 שנות מצחל.

הוא ממוצע־קומה. בעל־כרס גדולה. שוקף ומלא מרץ.

בחייתו אלוף בצה"ל יצא לו שם של קפדן, נוקשה וידוש מישמעת המברה משקרייו. גורדיש מחזן רק לומר, שעקשנותו בנושאי מישמעת השפה מצחל"ל מאות נפגעים מתאונות באימונים ובדרכים.

גונן היה ח.קרכב הראשון של „המחדל" במילחמת יום־הכיפורים. הוא הודח אחרי המילחמה מתפקידו באלוף פיקוד־הדרום, תפקיד שאליו נבנס באמצע יולי 1973 — חדשיים וחצי לפני המילחמה.

למרות שגונן נשאר בצה"ל, בתפקיד לא פיקודי, עד אפריל 1976 הוא הסך מבודד. חבריו עזבו אותו. הציבור ראה בו את האשם למחדל. בששי־הביטחון ראו: משה דיין, עזוז לגיבוש תפיסה זו. „אינני שייך לדור האלופים של 1967, אף טענו נגדי שקדמתי מחד מדי", אומר גורדיש.

היום הוא מוצא את פרנסתו במקום שכוחד־אל במרכז אפריקה. במדינה הברטחות מסותחת ביבשת. הוא נמצא באויר מעט מאוד. שבועיים עד חודש בשנה. הוא מקווה שבקרוב יוכל לשהות יותר בביתו החדש שבכרמת־השרון, ליש עקרה המישפחה לפני חודשיים.